

SPINOZA KRING SOEST

Eerste bijeenkomst Ethicaleesgroep

Kees Schuyt

18 december 2014

Eerste boek "God"

We beginnen met de rondvraag: "Wat is er bij je opgekomen tijdens het lezen?"

1. Het inwerken van de geest op de materie.
2. Hoe kan ik Spinoza's filosofie oefenen?
3. Spinoza eindigt een bewijs een aantal keren met de woorden "dat ongerijmd is". Hoe plaats ik dat?
4. Boek één is erg moeilijk. Hoe doorgrond ik het?
5. Hangt zijn beeld niet samen met zijn tijd? Is hij niet te statisch?
6. Spinoza zegt dat er geen kwaad is. Hoe rijm ik dat met de onthoofdingen van de IS en de moordaanslag op de schoolkinderen door de Taliban?
7. Toeval bestaat niet. Daar ben ik het niet mee eens.
8. Waarom ondervond Spinoza zoveel weerstand? Hij toont juist zoveel respect voor God.

Genoeg stof dus voor een uitgebreide discussie.

Allereerst adviseert Kees Schuyt ons om alleen de stellingen te lezen, dus zonder de bewijzen, opmerkingen ed. Als je ze achter elkaar zet zie je namelijk op eens dat het een logisch betoog is. Hij heeft ooit eens de computer op de Ethica losgelaten en vond in het hele boek slechts twee tegenstrijdigheden. Als handleiding bij het lezen raadt hij "Ethica van Spinoza" van Herman Berger aan.

Gonny Pasman - Sackers
Joh. Poststraat 59 3762 VL Soest
tlf: 06-44876223
e-mail: info@spinozakingsoest.nl

SPINOZA KRING SOEST

Op de vraag of Spinoza niet te statisch is, antwoordt Kees Schuyt dat dat niet het geval is. Spinoza leefde in de tijd van de opkomst van de wetenschap. Hij zit tussen de oude en de nieuwe filosofie in, wat ook wel de antiëknova wordt genoemd. Hij begint met het bestaan van God op een middeleeuwse manier te bewijzen, maar is verder juist heel modern. Hij had grote eerbied voor het geheel en voor de wetenschap. Hij was met echte oorzaken bezig.

Dan verwijst Schuyt naar stelling 36.

Er is niets uit welks aard niet een of andere werking voortvloeit.

Er kan helemaal niets bestaan dat niet iets doet voor de werkelijkheid. God heeft het vermogen om iets voort te brengen. Modi zijn een onderdeel van de Natuur en kunnen ook iets voortbrengen. Zij zijn dus dynamisch. We maken deel uit van die hele grote natuur. Natura naturans oftewel Naturende natuur: datgene wat op zichzelf bestaat en uit zichzelf kan worden begrepen, ofwel zodanige attributen van de substantie, welke een eeuwig en oneindig wezen uitdrukken, dwz God, voorzover hij als vrije oorzaak wordt beschouwd.

Daaruit zou dus kunnen volgen dat we naar eigen natuur kunnen leven, de zgn. Causa sui.

Onder causa sui wordt verstaan: Een wezen dat werkelijk vrij is van alle aandoeningen, wordt volledig bepaald door zijn eigen natuur en alle handelingen zijn derhalve volledig door diegene zelf veroorzaakt.

Maar in Spinoza's optiek zijn mensen slechts gedeeltelijk vrij, omdat ze immers nooit vrij zijn van externe aandoeningen. Het enige dat geheel vrij en dus volledig causa sui is, is de Substantie, God oftewel Natuur.

In Spinoza's vroege denken, dat nog overheerst wordt door de Joodse theologie, kwam de causa sui nog niet voor. In de Verhandeling ter Verbetering van het Verstand en in zijn commentaar op Descartes heet dit nog *ongeschapen*. Het begrip *schepping* vervangt hij in zijn latere denken door *veroorzaking* en in de Ethica maakt hij de subtiele overgang van *onveroorzaakt* naar *zelf-veroorzaakt*.

Stelling 36 is volgens Schuyt ook een bevrijdingsleer. Je ontdekt hierin wat je natuur is. Weet je wie je bent? Wie je werkelijk bent? Heb je een besef van jouw volmaakte expressie? Geef je jezelf de vrijheid om je eigen wezen tot uitdrukking te laten komen in je handelen? Schuyt illustreert dat met de vraag: "Zou ik met mijn eigen broer in het bejaardenhuis willen zitten?" .

SPINOZA KRING SOEST

Hiermee komen we op de *vrije wil*.

Vrijheid is volgens Spinoza: inzicht in je eigen beperktheid hebben.

Spinoza bestrijdt het bestaan van de vrije wil en doelloosheid van Aristoteles. Hij rekent af met diens antropomorfische wereldbeeld (menselijke eigenschappen toedichten aan niet menselijke wezens) en rekent ook af met het idee van antropomorfisch menselijk handelen. Vrijheid is inzicht hebben in je eigen beperktheid.

Zo komen we vanzelf op de vraag over *goed en kwaad*, want iets is goed als dat door je eigen natuur als iets vanzelfsprekend wordt verklaard. Daarom zoeken we een milieu op waar dat bij past. Schuyt geeft als voorbeeld: milieu → het christendom, goed → de naastenliefde. Zo kan je zelfs de barbarijnen van de Taliban en de IS verklaren.

Milieu → extremisme, goed → beloning van de maagden in het hiernamaals.

Het geloof in de beloning van een aantal maagden in het hiernamaals is antropomorfisch en werkt de gewelddadigheid in de hand. Die gewelddadigheid en hun metafysische godsdienst heeft met elkaar te maken en vanuit dat oogpunt kun je het misschien nog wel begrijpen als een volharding in hun bestaan, maar vergeven is iets heel anders.

Het geloof in de eeuwigheid houdt geen beperkingen in, terwijl de eindigheid van het leven, de samenleving juist meer bij elkaar zou houden.

Het goede is dat wat ons blij maakt. Het hoeft in de ogen van anderen dus niet ook goed te zijn. Als voorbeeld geeft Schuyt het onbaatzuchtige liefdewerk van moeder Theresa. Hoewel ze hier wereldwijd bewondering mee oogstte, hadden de Indiërs zelf helemaal geen bewondering voor haar. De Hindoes redeneerden met hun reïncarnatie: "waarom zou je levens redden? Nergens voor nodig, want je komt toch weer terug". Het goeddoen was dus aan hen niet besteed en kun je dan ook zien als iets wat moeder Theresa hooguit zelf genoeg deed.

Dan bespreken we nog het *toeval*.

Spinoza gelooft daar niet in. Als wiskundige voert hij dat terug naar de waarschijnlijkheidsleer. Alles heeft een oorzaak en als er iets gebeurt heb je er naar toe gewerkt. Alles gebeurt met een zekere onverbiddelijke noodzakelijkheid. Dus toch predestinatie?

SPINOZA KRING SOEST

Voor de volgende keer moeten we boek 2 lezen.

'Dat is minder moeilijk dan boek 1,' troost Schuyt ons. 'Je kunt de Ethica vergelijken met *De Goddelijke Komedie* van Dante. Het loopt goed af, maar je moet eerst wel door de hel heen.'

We zullen kijken of hij gelijk heeft.

December 2014

Gonny Pasman - Sackers